

УДК 821. 2-3. 161.321.8.74:3.16.72

DOI <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2025-5-02>

**Українські дисиденти у студіях полоністичних:
поетія Василя Стуса й Тараса Мельничука в
перекладах Яцека Подсядла та Казімежа Бурната**

**Ukrainian Dissidents in Polish Studies: The Poetry of
Vasyl Stus and Taras Melnychuk in Translations by
Jacek Podsiadło and Kazimierz Burnat**

Зелененька Ірина Алімівна,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
orcid.org/0000-0002-3031-775X
iryna.zelenenka@vspu.edu.ua*

Анотація. У статті досліджено явище перекладу дисидентської поезії на прикладі віршів Василя Стуса («Час творчості») й Тараса Мельничука («Князь роси»), зреалізовано огляд розвитку перекладу поезії українського руху опору, аналогів якому немає, проаналізовано особливості перекладу в межах близькості спорідненості (зокрема з української мови – на польську), проілюстровано тенденції перекладу поетичної мови двох поетів-в'язнів сумління, Василя Стуса й Тараса Мельничука, на прикладі синтаксичної, лексичної та стилістичної структур текстів. У світовому суспільстві поширюється читання іноземної літератури, зокрема – поезії, що засвідчує надзвичайно високу активність популяризації українського письменства за кордоном. Стаття присвячена особливостям ліричного корпусу творів дисидентів (на прикладі поезії двох в'язнів сумління – Василя Стуса й Тараса Мельничука) із урахуванням перекладу європейськими мовами, зокрема – польською.

Ключові слова: модернізм, екзистенція, поезія, інтерпретація, художній переклад.

Abstract. The article explores the phenomenon of translating dissident poetry, focusing on poems by Vasyl Stus (*Time of Creativity*) and Taras Melnychuk (*Prince of Dew*). It provides an overview of the development of translations of poetry from the Ukrainian resistance movement, unique in world literature, and analyses the specific challenges of translation between closely related languages (in particular, from Ukrainian into Polish). The study illustrates trends in translating the poetic language of two poets and prisoners of conscience, Vasyl Stus and Taras Melnychuk, through an examination of syntactic, lexical, and stylistic structures. In the global context, the growing readership of foreign literature, especially poetry, reflects the increasing promotion of Ukrainian literature abroad. The article also addresses the distinctive features of the lyrical corpus of dissident works, with particular reference to translations into European languages, especially Polish.

Keywords: modernism, existence, poetry, interpretation, literary translation.

Постановка проблеми. Проблематика перекладу поезії у межах близьких за спорідненістю мов є цікавим аспектом наукових студій. Якщо раніше, оскільки українська мова перебувала в периферійній позиції через політичний пресинг, науковці враховували домінанту перекладу з російської чи на російську, то нині українікою зацікавилися особливо й не лише задля встановлення історичної справедливості. Проблемою популяризації української поезії в перекладах близькоспорідненими мовами, зокрема чеською, словацькою, польською, болгарською (а також – навспак), стали труднощі й так звані білі плями в практиці тлумачів – відсутність популяризації української поезії в європейському культурному просторі (за винятком офіційних для тоталітарної доби імен). А тому не одне покоління українських поетів становить символічне цілинне поле для європейців, відкриттям стали дисиденти. Для поляків епохальним став Василь Стус, не лише тому, що був символом опору тоталітарному режиму й перекладав українською вірші Тадеуша Ружевича та Тадеуша Куб'яка, висловившись на користь польської «Солідарності» [1], він став каталізатором європейських зацікавлень українськими в'язнями сумління, оскільки творчість відлигівців-офіційників не становила невідомість.

Актуальність дослідження полягає в тому, що інтерпретація поезії через переклад має в собі дуалістичну основу, оскільки, враховуючи зміст, перекладач має зберегти форму, передати колорит висловлювання (епоху, територію, емоцію тощо). Малюнок вірша в перекладі може бути видозмінено, у залежності від того, яку синонімію вишукав перекладач у мові перекладу, навіть у близькоспорідненій мові ритмомелодика наближеного за змістом сталого вислову може бути відмінною, що віддаляє перекладений твір від жанру, у якому виконано оригінал, збіднює підтекст, а це порушує авторський задум і вказує або на вимисел перекладача, або на його неухважність (тому актуалізується співпраця автора й перекладача). Дослідження феномену дисидентської поезії та її перекладу є своєчасним у літературознавстві, у перекладацькому дискурсі, у гуманітаристиці, оскільки російсько-українська війна загострила потребу розуміння волевиявлень українців як одного з європейських етносів, як поборника світових гуманістичних цінностей і свобод.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перекладів віршів Тараса Мельничука польською мовою чи іншими європейськими мовами не було до 2020 року. Маркером поезії руху опору для поляків стали твори Василя Стуса, що увійшли до збірки «*Rybo-Wino-Kur*» (1994 р.) із ініціативи «*Literacki świat*» і видавництва «Об'єднання українців у Польщі «Тирса» (передмова Ольги Гнатюк), у 1996 р. видавництво «Універсітас» оприлюднило добірку віршів В. Стуса зі вступом і з біографічною довідкою, у 2020 р. його книга віршів «*Wesoły smentarz*» (переклад Марціна Ґачковського) вийшла у видавництві Колегіуму Східної Європи (Вроцлав), літературознавець і перекладач Марцін Ґачковський уклав концепцію видання з поетових текстів 1957–1971 рр., із ініціативи поета й перекладача Юрія Завадського [1], [15]. У 2023 році у Варшаві, у видавництві «Староміський дім культури» із запланованого тритомовика було надруковано книгу віршів Василя Стуса «Час творчості / *Dichtenszeit*» (переклади Яцека Подсядла) із кількома листами поета-в'язня сумління до сина (переклади Катажини Котинської), із передмовою літературознавця й журналіста Богдана Токарського [15], [13]. Іван Світличний переклав вірші Юліуша Словацького («Розмова з пірамідами», «До матері», «До автора плачів Єрем'євих», Ципріяна-Каміля Норвіда («Ченстоховські вірші») та вірші для дітей Яна Бжехви (переклади увійшли до збірок

«Серце для куль і для рим» (1990), «У мене – тільки слово» (1994); над перекладами працював у слідчому ізоляторі після повторного арешту 1972 р. [2, с. 321–323].

Від Революції Гідності, від вторгнення військ РФ в Україну, із 2014 року вірші багатьох польських поетів, зокрема Гаррі Дуди, Богдана Задури, Божени Боби-Диги, Міхала Заблоцького, Марека Вавжинського, Тадея Карабовича про інтервенцію в центрі Європи були рясно оприлюднені на шпальтах «Літературної України», «Української літературної газети», в антології «Весна озброєна», у білінгві «Na oczach świata» («На очах у світу») (за співпраці з науковим консультантом Ярославом Поліщуком, із перекладачем Віктором Мельником тощо) [3], [4]). Згадаємо тут праці Зелененька І. А.: «Станіслав Єжи Лець у науковій інтерпретації Ігоря Костецького», [6, с. 100–112], «Інтерпретація війни в Україні: українська, польська, болгарська, литовська поезія (на матеріалі антології «Весна озброєна»)» [4, с. 102–112], «Не вельми ліризована інтерпретація війни (Європейська любов до України в перекладах Віктора Мельника)» [5, с. 73], «Війна й Галатея: «Небесна глина» Станіслава Новицького й інтерпретація Тадея Карабовича» [3, с. 94–107], «Україна як європейська країна, що потерпає від збройної агресії, в інтерпретації польського поета Гаррі Дуди (на матеріалі двокнижжя «На очах у світу» [7, с. 113–124] – у співавторстві з Кирилюк Д. А., що розширюють вектор огляду проблеми в контексті кількох століть. Підсилюють розуміння світового контексту явища розвідки Зелененької І. А. у співпраці з Ткаченко В. І. «Сюжетні особливості поезії руху опору другої половини ХХ століття в Україні (на прикладі лірики дисидента Тараса Мельничука)» [8, с. 52–56], «Філософські константи дисидентської поезії (на прикладі екзистенційної лірики Василя Стуса і Тараса Мельничука)» [9, с. 344–359].

Постановка завдання. У фокусі дослідження дисидентська поезія, переклади її польською мовою, аналіз окремих аспектів співпраці поетів і перекладачів Польщі та України, що маркують діалог культур. Часто поезія в межах мовної близькості сприймається як об'єкт такого дискурсу, при якому мінімізується перекладацька адаптація (соціальна, стилістична, лексична, граматична тощо). І хоча історія, культура, реалії польського й українського етносів максимально наближені, зрозумілі в загальних рисах авангардам обох

народів, адаптаційний процес у вигляді розвідок, передмов, коментарів потрібний (для масового охоплення, повновидого порозуміння).

Виклад основного матеріалу. Увагу європейців привернула екзистенційність творчості в'язнів сумління «із-за ґрат» [10], зокрема й Стусове «самособоюнаповнення» [14] як унікальні форми концентрації вираження, світобачення, філософії протесту й виживання, пошуку власного «я» (у межах ідентичності національної та стоїчного європеїзму). Для світового читача в умовах викликів ХХІ століття став цікавим процес вивільнення українців з-під тоталітарного пресингу та шлях долаття посттоталітарної травми – те, як це явили дисиденти у власній творчості, як це пережили сучасники, перепрочитавши поетичні застереження, що справджуються. Тому чи не весь корпус дисидентської творчості для тлумачів є масивом праці над духовністю власною й національною, над етноментальністю та навколо євроменталітету.

Аналізуючи найсучасніші переклади віршів Василя Стуса (підходи Богдана Токарського, Яцека Подсядла) [13], [15] й Тараса Мельничука (Казімежа Бурната) [11], [12], доходимо до міркувань про те, що польська мова, дещо віддалена фонетично від української, добре інтерпретує ритмомелодику дисидентської екзистенційної спазматичності, рядок удається без суттєвих видозмін, лише спорадично тлумачі відходять від автентики, не знаходячи прямого відповідника в системі етнокоolorиту, в окремих моментах передачі фонічної техніки, акустичного враження, із мінімальними граматичними корекціями (на зразок заміни типу словосполучення, родової відмінкової флексії). Себто масштабних змін, що викликали б спотворення ритмомеломалюнку чи темпориморитму, немає. Мовна система дисидентського вірша, що часто маркує інтонаційну змінність, а не константу, не стала для перекладачів символічною альфою перекладу, не явлена як абстракція, а сприймається конкретно, невіддільно від змісту. Себто очевидним є феномен вельми мовного твору, себто філологічного, вишуканого (найчастіше – у Василя Стуса), або ж відфольклорного (найчастіше – у Тараса Мельничука).

У перекладі Стусового «За читанням Ясунарі Кавабати» («Po czytaniu Yasunari Kawabaty») Яцек Подсядло оминув okazіональну лексику, новотвори, схематизував емоційну лінію, себто маневрував (за власним визначенням), адже розуміння, що «Веселий цвинтар»

(відомий перекладачеві в польськомовній інтерпретації Марціна Гачковського) як письмо до ґрат є більш мотивованим письмом, аніж письмо із-за ґрат («Час творчості») [13], [15], що нагадувало тлумачеві Молоду Польщу та європейські віяння модернізму на зламі XIX – XX століть, Василь Стус був відмінним від улюблених експериментаторів Сергія Жадана та Юрія Андруховича, метастази його насолоди полягали у вишуках як виключно у способах протистояння тоталітарному безглузду: «Rozciągnij się, duszo moja, / na poczwórnym tatami, / lub zegnij się pod nahajem, / zasłaniaj się rękami. / Miej swoje dwa obrzeża / i ten prawdziwy środek – / marnie wróżący niewierze – / wiekowy czy też młody. / Pośrodku – pion, pień lat, / po bokach – kształt korony. / Pośrodku – wieczny ślad / (senny cień poruszony). / Jak niebo, tak i ziemia – / poza zasięgiem naszym. / Precz od mojego sumienia, / wiarołomni judasze! / Czy-m nie śnił przez ten czas, / nie pragnął, jak pokuty, / żeby zakwitnąć wśród was / jak barwinek wśród ruty? / Jakże śni mi się ziemia, / na której nocuję tylko, / jakże mnie boli nieme / niebo, które zamilkło. / Jak stanął mi w oczach mój kraj / jak gdyby słup świetlany. / Mówi – synu, do śmierci stań – / ty jesteś mój kochany. / Więc rozłóż się, duszo moja, / na poczwórnym tatami, / nie zginaaj się pod nahajem, / nie zasłaniaj rękami» [13, с. 120].

Особливе розуміння природи поезії Василя Стуса з'явилося в Яцека Подсядла після приїзду в Харків, під час волонтерських ініціатив, перебування в мистецькій резиденції у будинку «Слово», під враженням від факту загибелі Вікторії Амеліної. Саме це зумовило вибір матеріалу для перекладу – тюремний Стусів «Час творчості» й Харків під постійними ворожими атаками з повітря дисонували до медитативного затишшя в рідному польському Ополе [13], [15]: «За читанням Ясунарі Кавабати / Розпросторся, душе моя, / на чотири татамі, / або кулься від нагая, / чи прикрийся руками. / Хай у тебе є дві межі, / та середина – справжня, / марно, невіре, ворожить – / молода чи поважна. / Посередині – стовбур літ, / а обабочи – крона. / Посередині – вічний слід / (тінь ворухиться сонна). / Ні до неба, ні до землі – / не сягнути нікуди. / Не будіте мої жалі, / лицемірні іуди! / Чи не мріяв я повсякчас, / чи не праг, як покути, / щоб завітнути проміж вас, / як барвінок між рути. / Як то сниться мені земля, / на якій лиш ночую, / як мені небеса болять, / коли їх я не чую. / Як постав ув очах мій край, / ніби стовп осіяний. / Каже – сину, на

смерть ставай – / ти для мене коханий. / Тож просторся, душе моя, / на чотири татамі, / і не кулься від нагая, / і не крийся руками» [14, с. 132].

Переклади віршів Василя Стуса й Тараса Мельничука виконані на такому рівні, що всі міжмовні стилістичні, лексичні, граматичні перетворення (не виникає явища міжмовної омонімії) не викликають жодного змістового дисонансу, не порушують логіку викладу, не зводять читача до помилкового сприйняття того чи того явища, щонайповніше ілюструють виражене, переконливо транслують авторську позицію, не знебарвлюють жодну з думок чи переконань, не знеголошують мотиви, увиразнюють ідею. Серед особливостей перекладу дисидентської української поезії польською мовою: загальний успільнений словниковий потенціал (як наслідок мовної спільносімейності для метафоризованої ріднзни – для солов'їної та для польщизни), на якому базувався переклад до ХХІ століття, сталі граматичні структури, схожі конструкції. Але є чимало слів, що відрізняються значеннями, мають розподібнення в конотаціях, ускладнюють пошук відповідників через тяжіння до архаїки, локальності (територіальної, соціальної, історичної) тощо.

Класичним прикладом наслідування форми в перекладі є збереження сонета Вільяма Шекспіра в інтерпретації Дмитра Павличка. За цим прикладом працюють і сучасні перекладачі. Розглянемо, як Казімеж Бурнат переклав «Стародавній сонет» («*Starożytny sonet*») Тараса Мельничука, що маркує змістове осердя третини збірки «Князь роси» («*Książę rosy*»). Мотто з поезії Яна Анджея Морштина (Jan Andrzej Morsztyn (1619–1693)), польського мариніста доби бароко, автора збірок «Спека, або песья зірка» (1647 рік) і «Лютня» (1661 рік), увиразнює україніку, передану гуцулом (мотто він добирав не випадково, адже Ян Анджей Морштин певний період був тухольським старостою): «*Pszczoł miododajnych ukraińskie ziemie...*», а тому й вдається до повтору цитування: «*Pszczoł miododajnych ukraińskie ziemie, / i sama Ukraina - ul złoty. / Było, było. I odeszło do światów / i wzięło z sobą plastry miodowe. // A pod płotem dola jak sierota / poszła, rozpięta na bagnety i krzyże. / Ucieka z Syberii Karmeliuk Ustym, / lecz na darmo - nie ma Ukrainy w domu. // Są prochy. Jest lęk. Z Sofii kapie krew, / aż zachłysnęła się Złota Brama, / i żebrakiem idzie do Moskwy Subotiw, // a do galer przykuty Dniepr*

/ wiezie swoich braci i siostry do niewoli / obok Moskałem zgwałconej topoli» [11, с. 34].

Сонетарій Тараса Мельничука представлений дешицею історіософських візій, де концентрація образно-символічного ладу тяжіє до нарації, а в ній – до наївної екзегези. Справді, переконливим прикладом є «Стародавній сонет» із епіграфом із поезії Яна Анджея Морштина: «Бджіл медоносних українські доли...», від якого, цитуючи, відштовхується автор у першому ж рядку, створюючи метафоричне панно батьківщини: «Бджіл медоносних українські доли, / Й сама Вкраїна – вулик золотий... / Було, було... Та відгуло в світі / Й взяло з собою щільники медові. / І покриткою попідтинню доля / Пішла, розп'ята на штики й хрести. / Втіка з Сибіру Кармелюк Устим, / Але дарма – нема України вдома. / Є прах. Є страх... З Софії капле кров, / Аж захлинулись Золоті ворота, / І жебраком йде до Москви Суботів, / А до галер прикований Дніпро / Везе своїх братів й сестер в неволю / Повз москалем з'валтовану тополю» [10, с. 38].

Казімеж Бурнат зберіг ритмомелодичну організацію Мельничукового вірша, стиль і легендарно-притчеву образність; претензійний у виборі синонімів, епітетів, метафор і порівнянь, але задля збереження авторського ритмічного малюнку вдався до заміни в межах граматичних категорій. Зміни, яких неможливо було б уникнути, – у межах синтаксису, себто в порядку слів, питомому для польської мови, у лексиці, де перекладач уникає повтору та вдається до синонімії й навспак. Перекладач урахував розгорнене поле культурного контексту, автентичного за своєю природою, зі змінною емоційною символічністю. Книга віршів «Князь роси» Тараса Мельничука («Książę rosy» Tarasa Melnyczuka), лауреата Шевченківської премії, у перекладі Казімежа Бурната (поета, перекладача, керівника Нижньосілезького відділення Спільки письменників Польщі) польською мовою вийшла в «Місто НВ» (2020, Івано-Франківськ), у межах українсько-польського проекту Світлани Бреславської (письменниці, перекладачки, есеїстки, керівниці Франківської обласної організації НСПУ) [11], [10]. Тарас Мельничук як типовий письменник-горянин не міг не наситити поетичний простір етнічними, екзотизмами, архаїзмами, історизмами, зокрема, знаходимо: «загородойка», «павонька», «колисойка», «ронить», «іздоймив», «без», «черлене», до яких неможливо

дібрати відповідники, налягаючи на фонетичний переклад. Те ж саме можна стверджувати й про соціальний діалект: «куфайка», «плац», «трудо́дні»; слово «куфайка» залишилося без змін, а «трудо́дні» перекладено як «днювки» (схоже поняття в підсоветській Польщі) [11], [10]. Дисидент Тарас Мельничук в інтерпретації Казімежа Бурната, одного з геніальних польських поетів XX – XXI століть, бачиться як пластична постать у своїй колосальності.

Висновки. Отже, українська поезія доби руху опору, зокрема, дисидентська, а також її переклад європейськими мовами, зокрема, польською, із урахуванням екзистенційності, вимагає від перекладачів та від світового читача глибокого розуміння тотальної історії, зосібна – доби засилля тоталітаризму, а також ґрунтовних мовно-літературних та соціокультурних знань. У XXI столітті перекладачі, які взялися за інтерпретацію лірики дисидентів, зосібна Василя Стуса й Тараса Мельничука, дають читачеві інструментарій та алгоритм діяльнісного розуміння, як і чому потрібно сприяти Україні в тій війні, яка охопила частину Європи, ефективно ідентифікувати режими та протистояти їм.

Список використаних джерел:

1. Berdychowska B. Wasyl Stus-poeta w totalitarnym świecie, ukrainistyka. URL: <http://rrsp14.republika.pl/bogumila-berdychowska-wasyl-stus-poeta-w.shtml> (дата звернення 20.05.2025).
2. Добрянська І. Іван Світличний як перекладач. *Studia Methodologica* : альманах. / гол. О. Лещак; відп. ред. І. Папуша; редкол.: О. Куца, Р. Гром'як, Т. Волкова та ін. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. Вип. 19 : Теорія літератури. Компаративістика. Україністика : зб. наук. праць з нагоди 70-річчя д-ра філол. наук, проф., акад. Академії вищої школи України Романа Гром'яка. С. 321–329.
3. Зелененька І. А. Війна й Галатея: «Небесна глина» Станіслава Новицького й інтерпретація Тадея Карабовича. *Українська література: історичний досвід і перспективи*. Випуск 4. 2024/12/31. С. 94–107. URL: <https://www.vsesvit-journal.com/covers/9-12-2024/> (дата звернення 20.05.2025).

4. Зелененька І. А. Інтерпретація війни в Україні: українська, польська, болгарська, литовська поезія (на матеріалі антології «Весна озброєна»). Українська література: історичний досвід і перспективи, 2023. № 1. С. 102–112. URL: https://drive.google.com/file/d/1_Jvp1tJNSHSFVz5luzve_p0gRpRKFCxM/view (дата звернення 20.05.2025).
5. Зелененька І. Не вельми ліризована інтерпретація війни (європейська любов до України в перекладах Віктора Мельника). Національна ідентичність у мові та культурі: збірник наукових праць / за заг. ред. О. Г. Шостак. Київ : Талком, 2023. С. 73–79. URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream_merged.pdf (дата звернення 20.05.2025).
6. Зелененька І. А. Станіслав Єжи Лец у науковій інтерпретації Ігоря Костецького. Літературні контексти ХХ століття : Ігор Костецький і доба. Збірник наукових праць. Випуск 7. Вінниця : Твори, 2021. С. 100–112.
7. Зелененька І. А., Кирилук Д. А. Україна як європейська країна, що потерпає від збройної агресії, в інтерпретації польського поета Гаррі Дуди (на матеріалі двокнижжя «На очах у світу». Українська література: історичний досвід і перспективи. № 3. 2024. С. 113–124. URL: <https://intranet.vspu.edu.ua/ukrlit/index.php/journal/article/view/14> (дата звернення 20.05.2025).
8. Зелененька І. А., Ткаченко В. І. Сюжетні особливості поезії руху опору другої половини ХХ століття в Україні (на прикладі лірики дисидента Тараса Мельничука). Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Хмельницький, 2023. № 27. С. 52–56. URL: <http://apfr.khnu.km.ua/?p=818> (дата звернення 20.05.2025).
9. Зелененька І., Ткаченко В. Філософські константи дисидентської поезії (на прикладі екзистенційної лірики Василя Стуса і Тараса Мельничука). Волинь філологічна : текст і контекст. Вип. 35. Міжкультурна комунікація. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. С. 344–359. URL: <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1066/995> (дата звернення 20.05.2025).
10. Мельничук Т. Князь роси. Передм. М. Жулинського. Київ: «Молодь», 1990. 152 с.

11. Melnychuk T. Książę rosy. Tłumaczenie z języka ukraińskiego Kazimierz Burnat. Iwano-Frankiwnsk – Wrocław, 2020. 146 s.
12. Микицей М. Побачила світ книжка поезій Тараса Мельничука «Князь роси» польською – перший переклад на європейську мову. Галичина. 05.08.2020. URL : <https://galychyna.if.ua/analytic/pobachila-svit-knizhka-poeziy-tarasa-melnichuka-knyaz-rosi-polskoju-pershiy-pereklad-na-yevropeysku-movu/> (дата звернення 20.05.2025).
13. Stus W. Chas twórczosci / Dichtenszeit i listy do syna. Переклад на польську Яцека Подсядло (вірші) і Катажини Котинської (листи). Варшава: SDK, 2023.
14. Стус В. Палімпсест. Вибране. Київ : Факт, 2003. 432 с.
15. Токарський Б. Масштаби поезії. Передмова до «Часу творчості / Dichtenszeit» Василя Стуса. Стус Центр. 20 грудня 2024. URL: <https://stus.center/p/bogdan-tokarskii-masshtabi-poeziyi-844418> (дата звернення 20.05.2025).

References:

1. Berdychowska B. Wasyl Stus-poeta w totalitarnym świecie, ukrainistyka. URL: <http://rrsp.14.republika.pl/bogumila-berdychowska-wasyl-stus-poeta-w.shtml> (data zvernennia 20.05.2025).
2. Dobrianska I. Ivan Svitlychnyi yak perekladach. Studia Methodologica : almanakh. / hol. O. Leshchak ; vidp. red. I. Papusha ; redkol.: O. Kutsa, R. Hromiak, T. Volkova ta in. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2007. Vyp. 19. Teoriia literatury. Komparatyvistyka. Ukrainistyka : zb. nauk. prats z nahody 70-richchia d-ra filol. nauk, prof., akad. Akademii vyshchoi shkoly Ukrainy Romana Hromiaka. S. 321–329.
3. Zelenenka I. A. Viina y Halateia: «Nebesna hlyna» Stanislava Novytskoho y interpretatsiia Tadeia Karabovycha. Ukrainska literatura: istorychnyi dosvid i perspektyvy. Vypusk 4. 2024/12/31. S. 94–107. URL: <https://www.vsesvit-journal.com/covers/9-12-2024/> (data zvernennia 20.05.2025).
4. Zelenenka I. A. Interpretatsiia viiny v Ukraini: ukrainska, polska, bolharska, lytovska poeziia (na materialy antolohii «Vesna

- ozbroiena»). *Ukrainska literatura: istorychnyi dosvid i perspektyvy*, 2023. № 1. S. 102–112. URL : https://drive.google.com/file/d/1_Jvp1tJNSHSFVz5luzve_p0gRpRKFCxM/view (data zvernennia 20.05.2025).
5. Zelenenka I. Ne velmy liryzovana interpretatsiia viiny (ievropeiska liubov do Ukrainy v perekladakh Viktora Melnyka). *Natsionalna identychnist u movi ta kulturi: zbirnyk naukovykh prats / za zah. red. O. H. Shostak*. Kyiv : Talkom, 2023. S. 73–79. URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream_merged.pdf (data zvernennia 20.05.2025).
 6. Zelenenka I. A. Stanislav Yezhy Liets u naukovii interpretatsii Ihoria Kostetskoho. *Literaturni konteksty KhKh stolittia: Ihor Kostetskyi i doba*. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 7. Vinnytsia : Tvory, 2021. 440 s. C. 100–112.
 7. Zelenenka I. A., Kyryliuk D. A. Ukraina yak yevropeiska kraina, shcho poterpaie vid zbroinoi ahresii, v interpretatsii polskoho poeta Harri Dudy (na materialy dvoknyzhzhia «Na ochakh u svitu»). *Ukrainska literatura: istorychnyi dosvid i perspektyvy*. № 3. 2024. S. 113–124. URL : <https://intranet.vspu.edu.ua/ukrlit/index.php/journal/article/view/14> (data zvernennia 20.05.2025).
 8. Zelenenka I. A., Tkachenko V. I. Siuzhetni osoblyvosti poezii rukhu oporu druhoi polovyny KhKh stolittia v Ukraini (na prykladi liryky dysydenta Tarasa Melnychuka). *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*. Khmelnytskyi, 2023. № 27. S. 52–56. URL: <http://apfp.khnu.km.ua/?p=818> (data zvernennia 20.05.2025).
 9. Zelenenka I., Tkachenko V. Filosofski konstanty dysydentskoi poezii (na prykladi ekzystentsiinoi liryky Vasylia Stusa i Tarasa Melnychuka). *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*. Vyp. 35. Mizhkulturna komunikatsiia. Luts'k: Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 2023. 438 s. S. 344–359. URL : <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1066/995> (data zvernennia 20.05.2025).
 10. Melnychuk T. *Kniaz rosy. Peredm. M. Zhulynskoho*. Kyiv: «Molod», 1990. 152 s.
 11. Melnychuk T. *Książę rosy. Tłumaczenie z języka ukraińskiego Kazimierz Burnat*. Iwano-Frankiwnsk – Wrocław, 2020. 146 c.

12. Mykytsei M. Pobachyla svit knyzhka poezii Tarasa Melnychuka «Kniaz rosy» polskoiu – pershyi pereklad na yevropeysku movu. Halychyna. 05.08.2020. URL : <https://galychyna.if.ua/analytic/pobachila-svit-knizhka-poeziy-tarasa-melnichuka-knyaz-rosi-polskoyu-pershiy-pereklad-na-yevropeysku-movu/> (data zvernennia 20.05.2025).
13. Stus W. Chas twórczosci / Dichtenszeit i listy do syna. Pereklad na polsku Yatseka Podsiadlo (virshi) i Katazhyny Kotynskoi (lysty). Varshava : SDK, 2023.
14. Stus V. Palimpsest. Vybrane. Kyiv : Fakt, 2003. 432 s.
15. Tokarskyi B. Masshtaby poezii. Peredmova do «Chasu tvorchoosti / Dichtenszeit» Vasylia Stusa. Stus Tsentr. 20 hrudnia 2024. URL : <https://stus.center/p/bogdan-tokarskii-masshtabi-poeziyi-844418> (data zvernennia 20.05.2025).